

Úvod

Satelitní účet kultury ČR (dále také „účet kultury“) byl v návaznosti na růst významu sledování ekonomického rozměru kultury a úkol vyplývající z usnesení vlády ČR č. 1452 z roku 2008 poprvé zpracován v ověřovacím provedení za referenční rok 2009.

V roce 2015 byl usnesením vlády ČR č. 266 k návrhu Státní kulturní politiky na léta 2015–2020 (s výhledem do roku 2025) úkol týkající se sestavování Satelitního účtu kultury prodloužen do dalšího období.

Pro první ověřovací sestavení kulturního účtu za rok 2009 byl sektor kultury vymezen v rámci dohody zainteresovaných institucí (MK ČR, resp. NIPOS a ČSÚ). Na podzim roku 2011 byl ukončen projekt ESSnet Culture organizovaný Eurostatem, jehož úkolem bylo mimo jiné i jednotné vymezení sektoru kultury v rámci celé EU. Výsledky výše uvedeného projektu byly zpracovány do novelizované metodiky sestavení kulturního účtu a staly se východiskem pro sestavení účtu za rok 2010 a následující léta. V rámci analytických prací s dlouhodobými časovými řadami těchto dat se postupem času rozsah kulturních aktivit zahrnutých do účtu rozšiřoval.

Za období roku 2022 je účet kultury zpracováván již po čtrnácté. Doznívání epidemie covid-19 v daném roce dává výsledkům tohoto zpracování specifický význam. Mimo jiné mohou posloužit ke kvantifikaci jejich negativních ekonomických dopadů na kulturu v období let 2020–2021, ve kterém se projevovala nejsilněji.

1.1. Vymezení a členění sektoru kultury

V souladu s metodikou Eurostatu a závěry pracovní skupiny ESSnet-Culture rozlišujeme následující **kulturní oblasti**. Níže jsou uvedeny pouze čtyřmístné kódy použitých činností podle klasifikace ekonomických činností CZ-NACE Rev. 2. Celé názvy ekonomických činností jsou rozepsány v Příloze 1.

- **kulturní dědictví:** (91.01, 91.02, 91.03, 72.20 – ekonomické činnosti týkající se archeologie, 47.78, 47.79 – pouze část ekonomických činností náležících kultuře)
- **scénické umění:** (90.01, 90.02, 90.04)
- **výtvarné umění:** (74.10, 74.20, 90.03, část sekce C náležící uměleckým řemeslům)
- **periodický a neperiodický tisk:** (58.11, 58.13, 63.91, 74.30, 47.61, 47.62)
- **audiovizuální a interaktivní média:** (58.21, 59.11, 59.12, 59.13, 59.14, 59.20, 60.10, 60.20, 47.63, 77.22)
- **architektura:** (71.11)
- **reklama:** (73.11)
- **umělecké vzdělávání:** (85.52)
- **správa kultury vč. její podpory:** (84.11, 84.12 – u obou pouze část náležící kultuře, 94.99.2)

Z praktických důvodů, souvisejících s problémy se získáním a členěním potřebných dat, je nutné výše uvedené oblasti doplnit o další blíže neurčenou oblast, pro účely této publikace nazvanou „neznámá oblast“. Ta zahrnuje údaje, které známe pouze za celek (např. zdroje financování) a nemůžeme je proto rozčlenit do konkrétních oblastí.

V rámci jednotlivých oblastí rozeznáváme kulturní činnosti, které představují či zprostředkovávají kulturní projevy jako je např. činnost muzeí a galerií a dále kulturní služby či statky (např. konzervace a archivace v rámci muzeí). Nositele uvedených kulturních činností, popř. služeb či statků, lze také souhrnně označit za **poskytovatele kulturních statků a služeb** (dále také „poskytovatele“). Mezi ně patří např. muzea, knihovny, divadla, rozhlas či televize.

V souladu se zaměřením prováděných statistických šetření v kultuře (KULT) přiřazujeme poskytovatele (respondenty šetření) k výše vymezeným kulturním oblastem takto:

Kulturní dědictví	Scénické umění	Výtvarné umění	Periodický a neperiodický tisk	Audiovizuální a interaktivní média	Ostatní poskytovatelé
historická památka muzeum a galerie archiv knihovna	divadlo koncertní sál hudební soubor festival kulturní dům	výstavní sál	nakladatelství/ vydavatelství	výroba a distribuce audiovizuálních děl rozhlas televize	poskytovatelé, kteří nejsou zachyceni samostatně prostřednictvím statistických výkazů

Jak je z uvedeného členění patrné, např. ve velmi významné oblasti architektury se žádný jednoznačně vymezený poskytovatel – z důvodu nedostatku odpovídajících dat získávaných statistickými šetřeními – nenachází. Obvykle je rozsah kulturních oblastí širší než činnost poskytovatelů, kteří jsou do nich zařazeni. Poskytovatelé jsou tak vybranými (statisticky zvláště sledovanými) reprezentanty jednotlivých oblastí, kteří však vyčerpávajícím způsobem celou oblast nepokrývají.

Za údaje o ostatních poskytovatelích se považují zjišťovaná data o činnosti v těch kulturních oblastech, které nelze jednoznačně přiřadit k předcházejícím poskytovatelům (např. maloobchodní prodej knih, starožitností, uměleckých předmětů, tvorba hudebních nahrávek, služby designu, aktivity zpravodajských agentur, správní činnosti ministerstva kultury a jím řízených institucí atd.).

Z podobných důvodů jako v případě oblastí – tj. nemožnosti věrohodného rozčlenění souhrnných dat – je nutné předpokládat i tzv. „neznámého poskytovatele“.

Nemalý význam mají i jiná členění kultury. V souladu s přístupem Evropské Komise dělíme kulturu v zásadě na **kulturní odvětví** a **kreativní odvětví**. První tvoří **tradiční a umělecký** sektor (výtvarné a scénické umění, kulturní dědictví) a sektor **audiovizuální a mediální** (film a video, televize a rozhlas, videohry, hudba, knihy a tisk). **Kreativní sektor** zahrnuje design, architekturu a reklamní průmysl. Jak dále uvidíme, toto členění má mimo jiné nemalý význam z pohledu uplatňování tržních vztahů v kultuře a následně i rozdílných ekonomických výsledků kulturních oblastí (např. ekonomické činnosti v kreativním sektoru nejsou vůbec závislé na provozních dotacích na rozdíl od činností v tradičním a uměleckém sektoru).

Jak ukázaly již výsledky prvního zpracování kulturního účtu za rok 2009, z ekonomického pohledu se vine silná dělící čára mezi tradičním uměním a režijními činnostmi (jako je správa a podpora kultury) na straně jedné a ostatními kulturními sektory na straně druhé. Mezi dříve zmíněnými lze na předním místě uvést celou oblast kulturního dědictví, dále oblast scénického a výtvarného umění (divadlo, soubory, festivaly, výstavní sály a kulturní domy) a režijní činnosti v kultuře. Tyto aktivity v zásadě nejsou finančně soběstačné a směřuje k nim 55–60 % veřejných výdajů na kulturu. Naopak tomu je v případě pořizování zvukových nahrávek, tisku, televizního a rozhlasového vysílání, výroby a distribuce audiovizuálních děl, tvorby videoher, architektonických, návrhářských a reklamních činností.

1.2. Zdroje dat a související problémy

K sestavení účtu kultury se využívají různorodá data z administrativních zdrojů i ze statistických zjišťování. Do první skupiny patří především údaje z **veřejných rozpočtů** (státní rozpočet a místní rozpočty).

Druhou skupinu tvoří zejména data získaná **šetřením v domácnostech** (statistika rodinných účtů, výběrové šetření pracovních sil) a dále statistickým zjišťováním přímo u **kulturních institucí** (pod označením KULT). Šetření v domácnostech provádí ČSÚ, který šetří také držitele licencí rozhlasového a televizního vysílání. Data

od většiny dalších kulturních institucí (poskytovatelů) sbírá NIPOS (MK) pomocí výše zmíněného šetření KULT. Některá data (zejména o zpravodajských agenturách, činnosti architektů, fotografické činnosti a činnosti reklamních agentur, maloobchodu atd.) jsou získávána z podnikového zjišťování P 5-01, které provádí ČSÚ. Ze statistického zjišťování tohoto úřadu jsou získávána také data o neziskových institucích (šetření NI 1-01).

V referenčním roce 2014 byla v souladu s novým metodickým vymezením Eurostatu zkvalitněna metodika kvantifikace obrátu zahraničního obchodu s kulturními službami a statky, k čemuž přispěla i specifikace výrobků uměleckých řemesel provedená Národním ústavem lidové kultury. Údaje za zahraniční obchod se zbožím jsou od referenčního roku 2021 přepočítávány aktualizovanou metodou, která reflektuje změnu vlastnictví mezi rezidenty a nerezidenty (nejedná se tedy již o statistiku pohybu zboží přes hranice).

V roce 2015 došlo k významnému posunu v souvislosti s nově využitým zdrojem dat – Výběrovým šetřením pracovních sil. Pomocí tohoto zdroje je možné odhadnout celkový rozsah pracovní síly vynaložené v kulturních aktivitách, a to jak v institucích s převažující kulturní činností, tak i mimo ně. Z důvodu zajištění vyšší spolehlivosti a eliminace výrazných meziročních výkyvů hodnot za tuto skupinu zaměstnanců jsou data uváděna počínaje referenčním rokem 2021 jako tříleté klouzavé průměry (tzn. např. hodnota pro rok 2022 je spočítána jako průměr z hodnot roku 2021, 2022 a 2023).

Pro potřeby sestavení účtu se dále využívají různé doplňkové zdroje informací. Některé údaje o zaměstnanosti lze čerpat ze statistiky práce a mezd. Uvedená zjišťování provádí ČSÚ, který také dodává makroekonomická data z národních účtů.

Údaje o archivech má k dispozici MV ČR, vybrané informace o kinech Unie filmových distributorů atd.

Informace o některých kulturních institucích a aktivitách nezahrnutých do pravidelných statistických šetření zjišťuje NIPOS u vybraných respondentů jednorázově formou tzv. doplňkových šetření (archivey, amatérská divadla, knižní veletrhy atd.).

Počínaje referenčním rokem 2018 byly takto šetřeny i aktivity související s archeologickými nalezišti, které do té doby v plném rozsahu do kulturního účtu zahrnuty nebyly.

Na druhé straně bylo referenčním rokem 2020 – z důvodu neúplného a nejasně vymezeného souboru zpravodajských jednotek - ukončeno doplňkové šetření údajů o uměleckých řemeslech. Od referenčního roku 2021 se umělecká řemesla šetří pomocí ročního podnikového zjišťování P 5-01 ve vybraných třídách klasifikace CZ-NACE, a to ve zpravodajských jednotkách do pěti zaměstnanců. Tato změna, spolu se zvýšením věrohodnosti dat, pochopitelně přinesla i přerušení jejich časové řady začínající již roce 2011 (viz blíže kapitola [2.2.1. Finanční hospodaření](#)).

Získáním dat však nesnáze nekončí. Je třeba se vypořádat s problémy souvisejícími s klasifikacemi (CZ-NACE, CZ-COICOP, CZ-ISCO). Údaje o kulturních činnostech jsou velmi často zahrnuty v agregovaných položkách s jinými aktivitami. V případech, kdy nejsou, bývá z úsporných důvodů výběrový soubor šetření nedostatečně velký na to, aby bylo možno získat a dopočítávat výsledky v potřebném podrobnějším členění (např. na čtyři místa CZ-NACE).

Potřebná data jsou z jednotlivých datových zdrojů dostupná v různých termínech. Data o veřejných výdajích jsou k dispozici zhruba pět měsíců po konci referenčního roku, údaje o výdajích domácností osm měsíců a o podnicích či neziskových institucích až třináct měsíců po konci referenčního roku. Podobné to je s dopočtenými údaji sbíranými od kulturních institucí (poskytovatelů). Nejpozději jsou dostupná data z Národních účtů ČSÚ (více než rok po ukončení referenčního období), která jsou navíc dodatečnými revizemi postupně zpřesňována. Výsledky účtu kultury jsou proto dostupné až cca 16 měsíců po skončení referenčního roku.

Nemalé rozdíly jsou i v kvalitě informací. Vysokou věrohodnost lze předpokládat u dat týkajících se veřejných výdajů na kulturu, která vycházejí z čerpání státního rozpočtu. Data získaná prostřednictvím statistických šetření s sebou nesou některé komplikace. Jedná se o šetření v domácnostech (rodinné účty, výběrové šetření pracovních sil), specializovaná zjišťování v kulturních institucích (výběrová statistická šetření KULT provádí NIPOS a ČSÚ) a další šetření ČSÚ v podnicích či doplňková šetření. Kvalita těchto dat je ovlivněna všemi problematickými okolnostmi, počínaje neúplností základního souboru respondentů, metodami sestavení výběrového souboru, mírou neodpovědí, úrovní dopočtů apod.